

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۹

تدوین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه

هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران

زهرا فیروزی لاکتراشانی، ابوالقاسم دلخوش کسمایی، محمود صفری

چکیده

هدف این پژوهش طراحی الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران بود و این سوال را مطرح کرد که چه عواملی در طراحی الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه اثر دارد؟ بنابراین روش این تحقیق از نظر هدف کاربردی است و به روش اکتشافی انجام شده است. در این پژوهش نحوه گردآوری داده‌ها به روش آمیخته (کیفی-کمی) استفاده شد و ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه با خبرگان با انجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته و پرسشنامه می‌باشد جامعه آماری (دربخش کیفی) شامل ۲۴ نفر از اساتید خبره و متخصصان این حوزه بودند. (در بخش کمی) جامعه آماری تحقیق شامل کلیه مدیران، معاونین و مربیان هنرستان‌های شهر تهران است که تعداد ۱۴۸۰ نفر بوده است. نمونه آماری نیز با توجه فرمول کوکران انتخاب شد که بر این اساس تعداد ۳۰۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند. در این پژوهش تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، به دو روش توصیفی و استنباطی از طریق نرم افزار SPSS و Smart PLS انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد مولفه‌های: آموزش کارآفرینانه، روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)، مشاوره تحصیلی و شغلی، سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها، ارتباط با صنعت و تجارت، محتوای آموزش کارآفرینی، توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران، فضا و تجهیزات آموزشی، و در نهایت روش‌های آموزش کارآفرینی؛ به عنوان مولفه‌ها و شاخص‌های نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران مورد تأیید قرار گرفت و آزمون‌های برازش الگو، نشان از اعتبار الگو داشت.

کلمات کلیدی: نظام آموزشی، نگرش کارآفرینانه، توسعه نگرش کارآفرینانه

بررسی ویژگی های کارآفرینان موفق در جهان ضرورت آغاز این آموزش ها را در سنین آغازین تحصیل به خوبی توجیه می نماید. هدف اصلی آموزش کارآفرینی که آن را از آموزش مرسوم کسب و کار متمایز می سازد، چالش دستیابی سریعتر به طیفی از ایده های متفاوت درباره نحوه بهره برداری از یک فرصت کسب و کار و توانایی یک پروژه برای دست زدن به اقداماتی گسترده در قبال ورود یک کسب و کار به بازار است. کارآفرینی در دنیای کنونی، در پی کشف روابط تعادلی بین روح و فکر و جسم است و به عنوان کلید حل مسائل و موانع توسعه انسانی، موضوع بحث بسیاری از اندیشمندان توسعه اقتصادی و اجتماعی قرار گرفته است (موحدی و همکاران، ۱۳۹۵). آن ها معتقدند که کارآفرینی موتور توسعه انسانی و بالتبع توسعه اقتصادی کشورهاست. همچنین عقیده دارند اگر خواهان اقتصادی پیشرفته در قرن ۲۱ هستیم، کلید آن کارآفرینی است و لازمه آن توجه بیشتر محققین و سیاستگذاران به افراد کارآفرین است (شریفزاده و همکاران، ۱۳۹۴).

مطالعات اولیه ی کارآفرینی در سطح سازمان توسط میلر و فریزن^۱ (۱۹۸۲) و میلر^۲ (۱۹۸۳) منجر به توسعه سازه گرایش کارآفرینانه شد. میلر عنوان کرد: "یک سازمان کارآفرین، سازمانی است که در فعالیتهای نوآورانه درگیر شده، برخی اقدامات مخاطره آمیز را به عهده گرفته و اولین سازمانی است که با نوآوری های پیشگام خود را مطرح نموده و رقبا را تحت فشار قرار می دهد" (بیرلی^۳، ۲۰۱۶). کوین و اسلوین (۱۹۹۱) از اصطلاح "حالت کارآفرینانه"^۴ و نامن و اسلوین^۵ (۱۹۹۳) از "سبک کارآفرینانه"^۶ برای توصیف گرایش کارآفرینانه از جمله رفتارهای خطرپذیری، نوآوری و پیشگامی استفاده کرده اند. صرف نظر از اصطلاحاتی که برای توصیف گرایش کارآفرینانه استفاده شده است، این سازه از نظر مفهومی چند بُعدی بوده و نشان دهنده ی تمایل سازمان برای حفظ مزیت رقابتی و رقابت تهاجمی از طریق خطرپذیری و نوآوری در مقابل سایر رقبا است و صرف نظر از اندازه و نوع سازمان، قابلیت کاربرد در هر سازمان را دارد (آمیت^۷ و همکاران، ۲۰۱۷).

^۱ Miller & Friesen

^۲ Miller

^۳ Birley

^۴ Entrepreneurial Posture

^۵ Naman & Slevin

^۶ Entrepreneurial Style

^۷ Amit

تدوین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران ۱۰۷ □
بیکاری و اشتغال نامناسب جوانان به ویژه دانش‌آموختگان آموزش و پرورش از یکسو و تغییرات سریع محیطی در ابعاد ملی و بین‌المللی از سوی دیگر، شرایط جدیدی را برای آموزش و پرورش ایجاد کرده است که برآیند این شرایط، ضرورت توسعه توانمندی‌های کارآفرینی در کشور به منظور ایجاد کسب و کارهای جدید، استفاده از ظرفیت‌های بدون استفاده، توسعه ظرفیت‌های موجود و حل مشکلات اجتماعی بوده و در پاسخ به این چالش‌ها، ماموریت جدید آموزش و پرورش و به دنبال آن دانشگاه‌ها، ایجاد توانمندی‌های کارآفرینی در دانش‌آموختگان است. بنابراین، توجه به مقوله آموزش کارآفرینی در نظام آموزشی از اهمیت به‌سزایی برخوردار می‌باشد (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۶)

هدف از آموزش مقوله کارآفرینی ارتقای سطح خلاقیت، نوآوری و راه‌اندازی کسب و کار است. از اهداف و وظایف مهم نظام آموزشی هر کشور، پرورش نیروی انسانی متخصص و کارآمد مورد نیاز جامعه است. اگرچه آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور تلاش‌هایی در این زمینه انجام داده‌اند، متأسفانه به علت نامناسب بودن سرفصل‌ها و عنوان‌های درسی آموزشی با نیاز جامعه و عدم تناسب بین مراکز آموزشی و سازمان‌های کارفرما، دانش‌آموختگان از تخصص و کارایی لازم برای تصدی مشاغل مربوط برخوردار نیستند و آموخته‌هایشان چندان با نیازهای واقعی جامعه ارتباط ندارد (گودرزی و همکاران، ۱۳۹۶). دانش‌آموختگان برای اینکه در آینده بتوانند در حوزه فعالیت‌های مربوط به خود به کارآفرینی مبادرت ورزند و کسب و کار خلاقانه را ایجاد و اداره کنند، نیازمند افزایش آگاهی‌ها و مهارت‌های خود در چندین حوزه کاربردی هستند. این در حالی است که معلم‌ها، استادان و دانشگاه‌ها در زمینه فراهم آوردن مهارت‌های لازم به دانش‌آموزان و دانشجویان در زمینه کارآفرینی ضعف‌هایی دارند که سبب محدود شدن گرایش به کارآفرینی شده‌اند (طباطبایی و همکاران، ۱۳۹۹).

به طور کلی، سه حیطه اصلی که آموزش‌های کارآفرینانه می‌تواند در زمینه آن‌ها ایفای نقش نمایند عبارتند از: یادگیری مهارت‌های کارآفرینانه، توسعه نگرش‌های کارآفرینانه و رفتار شروع کسب و کار (ری^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). یکی از مهمترین جنبه‌های آموزش‌های کارآفرینی توسعه اعتماد به نفس و قابلیت‌های فراگیران برای درگیر شدن در فعالیت‌های کارآفرینانه است که بررسی‌ها نشان می‌دهد که خودکارآمدی معیار مناسبی برای ارزیابی باور و اعتقاد کارآفرینانه یک فرد نسبت به توانایی خود جهت راه‌اندازی یک کسب و کار کارآفرینانه می‌باشد (ولف^۲، ۲۰۱۷). بررسی ادبیات و پیشینه تحقیق نیز نشان می‌دهد که بیشتر آموزش‌های مرتبط با کارآفرینی، ماهیت تجربی دارند. در دیدگاه‌های جدید، به آموزش کارآفرینی به صورت یک فرآیند پویا نگریده می‌شود - برخلاف

^۱ Ray

^۲ Wolfe

۱۰۸ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال سیزدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۱

دیدگاه‌های سنتی که به آموزش به صورت ایستا توجه می‌شد- و در نتیجه، رویکردهای نوین در زمینه آموزش کارآفرینی از اهمیت بالاتری برخوردار هستند. این بررسی‌ها تاکید دارند که بهره‌گیری و تلفیق روش‌های یادگیری تجربی در آموزش‌های کارآفرینی و ارایه این آموزش‌ها مبتنی بر اصول یادگیری تجربی سبب ارتقاء اثربخشی این آموزش‌ها می‌شود. با توجه به توضیحات فوق این پژوهش به طراحی الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان شهر تهران می‌پردازد.

۲- پیشینه تحقیق

محمدپور و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به اعتبارسنجی ارائه الگوی مفهومی تربیت دانشجو معلم کارآفرین در دانشگاه فرهنگیان پرداختند. جامعه آماری پژوهش کلیه اعضای هیئت علمی و غیرهیئت علمی دانشگاه فرهنگیان بوده و تعداد ۳۸۴ نفر از آنها به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شدند. براساس نتایج این پژوهش الگوی تربیت دانشجومعلم کارآفرین تمامی گویه‌ها سازه‌های خود را تبیین می‌کند، الگو از برازش مناسبی برخوردار است و تمامی روابط آن براساس تحلیل عاملی مرتبه دوم معنی‌دار هستند. بنابراین الگوی تربیت دانشجومعلم کارآفرین از اعتبار لازم برخوردار است.

آریانا و دانش‌فرد (۱۳۹۹) در پژوهشی به تبیین شاخص‌های توانمندسازی دانشگاه فنی و حرفه‌ای مبتنی بر ویژگی‌های دانشگاه کارآفرین پرداختند. در مرحله اول برای ساخت مدل از روش کیفی تحلیل محتوا با رویکرد کوربین و استروس انجام شد. جامعه آماری در مرحله کیفی را خبرگان حوزه سیاست‌گذاران، مدیران، محققان و خبرگان فعال در زمینه توانمندسازی و کارآفرینی دانشگاه فنی و حرفه‌ای تشکیل دادند. از روش‌های نمونه‌گیری قضاوتی هدفمند استفاده شد. با ۱۰ نفر از خبرگان حوزه حقوق دانشگاهی مصاحبه شد. نتایج نشان داد فرهنگ کارآفرینی و رشد ذهنی دانشجویان، مهم‌ترین نقش را در توانمندسازی دانشگاه فنی و حرفه‌ای داشته است.

طباطبایی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به طراحی الگوی پرورش کارآفرینان در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران پرداختند. تحلیل داده‌های پژوهش به کمک سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی نشان داد که زیرساخت‌ها و سرمایه به‌عنوان شرایط علی، ارتباط صنعت با دانشگاه به‌عنوان شرایط زمینه‌ای، مهارت‌ها و توانمندی‌ها به‌عنوان شرایط مداخله‌گر، آموزش به‌عنوان مقوله محوری، حمایت و ترویج فرهنگ کارآفرینانه به‌عنوان راهبردها و ایجاد اشتغال و افزایش رفاه نیز به‌عنوان پیامدهای پرورش کارآفرینان در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران هستند.

گودرزی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به طراحی و تدوین الگوی توسعه‌ی مهارت‌های کارآفرینی دانشجویان مدیریت ورزشی کشور پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان داد مهارت‌های محیطی، تخصصی، تجاری و مدیریتی در ارتقای کارآفرینی دانشجویان مدیریت کشور نقش دارند. همچنین شاخص‌های برازش مدل توسعه‌ی مهارت‌های کارآفرینی دانشجویان مدیریت ورزشی، همگی مطلوب و تأییدکننده مدل پژوهش هستند.

تدوین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران ۱۰۹ □
اسکندری و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی تحت عنوان "عوامل موثر بر عملکرد کارآفرینانه آموزش عالی کشاورزی و منابع طبیعی ایران" که تعداد ۷۲ کسب و کار از ۸ استان کشور انتخاب و به روش پیمایشی مطالعه شدند، به این نتیجه رسیدند که گرایش‌های کارآفرینانه کسب و کار، تمایلات کارآفرینانه اعضای اصلی کسب و کار، پویایی محیط و رقابتی بودن بازار تاثیر مثبت و معنیداری بر عملکرد کارآفرینانه کسب و کار دارد. سسن^۱ و همکاران (۲۰۲۰)، به بررسی داده‌های مربوط به عوامل شخصی و زمینه‌ای دانشجویان دانشگاه در مورد اهداف کارآفرینی آنها در برخی از دانشگاه‌های ترکیه پرداخته‌اند، نتایج نشان داد که عوامل شخصی مؤثرتر از عوامل زمینه‌ساز هستند.

لی و لیم^۲ (۲۰۱۹) پژوهشی تحت عنوان گرایش کارآفرینانه و عملکرد کسب و کارهای خدماتی انجام دادند. آنها از مدل لامپکین و دس در پژوهش خود استفاده کردند. نتایج کلی نشان داد که: (۱) ویژگی‌های شخصی مالکان تاثیر زیادی روی عملکرد کسب و کارهای خدماتی کوچک و متوسط دارد و (۲) بیشتر ابعاد گرایش کارآفرینانه اثر مثبتی روی عملکرد شرکت‌های خدماتی دارند.

هاگز و مورگان^۳ (۲۰۱۷) پژوهشی تحت عنوان نوسازی رابطه بین گرایش کارآفرینانه و عملکرد کسب و کار در مرحله رشد اولیه شرکت انجام دادند. آنها برای آزمون فرضیه‌های خود از ماتریس همبستگی و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده کردند. در این پژوهش تنها پیش‌گامی و نوآوری تاثیر مثبتی روی عملکرد داشتند، در حالی که ریسک‌پذیری با عملکرد رابطه منفی داشت. تهاجم رقابتی و استقلال در این مرحله از رشد، ارزش عملکردی نداشتند.

۳- روش تحقیق

هدف این پژوهش طراحی الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران بود روش این تحقیق از نظر هدف کاربردی است و به روش اکتشافی انجام شده است در این پژوهش نحوه گردآوری داده‌ها به روش آمیخته (کیفی-کمی) استفاده شد و ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه با خبرگان بانجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته و پرسشنامه می باشد جامعه آماری (دربخش کیفی) شامل ۲۴ نفر از اساتید خبره و متخصصان و کارآفرینان برتر این حوزه بودند که با نظر ۲۲ نفر به اشباع نظری رسید. (در بخش کمی) جامعه آماری تحقیق شامل کلیه مدیران، معاونین و مربیان هنرستان‌های شهر تهران است که تعداد ۱۴۸۰ نفر بوده است. نمونه آماری نیز با توجه فرمول کوکران انتخاب شد که بر این اساس تعداد ۳۰۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند.

در این پژوهش جهت جمع‌آوری داده‌ها، از روش‌های کتابخانه‌ای و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. جهت سنجش روایی پرسشنامه، با توجه به تاییدسوالات خبرگان، روایی محتوای پرسشنامه مورد

^۱ Sesen

^۲ Lee & Lim

^۳ Hughes & Morgan

۱۱۰ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال سیزدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۱

تایید قرار گرفته است. در رابطه با پایایی نیز ابتدا جهت انجام آزمون های آماری، جهت تایید قابلیت اعتماد یا پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شده است. نتایج بدست آمده نشان می دهد که ضریب آلفای کل پرسشنامه ۰/۹۸٪ می باشد که ابزار استفاده شده از پایایی مطلوبی برخوردار است

در این پژوهش تجزیه و تحلیل داده های جمع آوری شده، در بخش کیفی با استفاده از نرم افزار MAXQDA مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت مهمترین رکن در فرایند تحلیل داده های حاصل از مصاحبه، کدگذاری است. کدگذاری شامل خواندن دقیق و خط به خط داده ها و تبدیل آنها به کوچکترین جزء ممکن است. کدگذاری در روش گراند تئوری در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام می گیرد و با استفاده از نرم افزار MAXQDA مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. و در بخش کمی به دو روش توصیفی و استنباطی از طریق نرم افزار SPSS و Smart PLS برای تجزیه و تحلیل کمی داده ها استفاده شده است.

۴- یافته های پژوهش

در بخش کیفی پژوهش حاضر از مصاحبه های نیمه ساختار یافته استفاده شد در مصاحبه های انفرادی با مصاحبه شوندگان، برای بررسی مقدماتی از ۵ سوال اصلی در مصاحبه استفاده شد، با توجه ۲۲ مصاحبه، پژوهشگر به اشباع نظری رسید، مصاحبه ها متوقف گردید. شایان ذکر است که با استفاده از رویکرد گراند تئوری و استفاده از نرم افزار MAXQDA به سوالات پاسخ داده شد در نهایت براساس نظر صاحب نظران و خبرگان مولفه های : آموزش کارآفرینانه، روحیه کارآفرینی (ویژگی های روانشناختی هنرجویان)، مشاوره تحصیلی و شغلی، سبک رهبری و مدیریت هنرستان ها، ارتباط با صنعت و تجارت، محتوای آموزش کارآفرینی، توسعه مهارت های کارآفرینی در فراگیران، فضا و تجهیزات آموزشی، و در نهایت روش های آموزش کارآفرینی به عنوان مولفه ها و شاخص های نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان شهر تهران مورد تایید قرار گرفت

ادامه الگوی تحلیل عاملی شاخص های تعیین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان های شهر تهران ارائه شده است. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف نظر می شود. بار عاملی بین ۰/۳ تا ۰/۶ قابل قبول است و اگر بزرگتر از ۰/۶ باشد خیلی مطلوب است (کلاین، ۱۹۹۴).

تدوین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران ۱۱۱ □
 جدول ۲. الگوی تحلیل عاملی شاخص‌های تدوین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران

مؤلفه	بارعاملی	گویه‌ها (شاخص‌ها)	ضریب مسیر
مؤلفه آموزش کارآفرینانه	۰.۰۱۳	۱. ارتقاء روحیه خالقیت با گنجانیدن مبانی مربوطه در طی دوره متوسطه فنی.	۰.۸۴۴
	۰.۶۴۶	۲. بهره‌گیری از کارآفرینان موفق جهت انتقال دانش ضمنی به هنرجویان.	
	۰.۷۴۶	۳. برگزاری اردوهای علمی - تخصصی با محوریت بازدید از کسب و کارهای موفق محلی و مراکز کارآفرینی.	
	۰.۷۲۸	۴. انجام پروژه‌های عملی توسط هنرجویان پیرامون ایجاد کسب و کارهای جدید در حین تحصیل.	
	۰.۷۸۳	۵. استفاده هنرآموزان از روش‌های نوین تدریس خالقانه و چندگانه به جای روش‌های سنتی	
	۰.۷۶۲	۶. لحاظ نمودن رویکرد کارآفرینانه در ارزشیابی دروس.	
	۰.۸۱۰	۷. تربیت کارآفرینان متخصص هر رشته با استفاده از تدریس دروس تخصصی مربوط به آن رشته.	
	۰.۷۹۱	۸. آموزش فرایند کارآفرینی، ترغیب، تشویق، ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان به عنوان اهداف این آموزش.	
	۰.۶۸۴	۹. تدوین برنامه آموزش کارآفرینی با هدف مشخص، تشویق دانش‌آموزان به ایده‌پردازی و همکاری در تأسیس یا اقدام برای تأسیس بنگاه کارآفرینی.	
	۰.۷۷۰	۱۰. جهت‌گیری مبانی کارآفرینی به سمت و سوی محصولات و خدماتی که در کشور دارای مزیت نسبی است.	
	۰.۷۸۸	۱۱. تربیت مربی کارآفرین در هنرستان‌ها.	
	۰.۷۶۸	۱۲. هنرجویان شیوه‌های مدیریت امور مالی (انواع منابع مالی، تامین مالی و سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر) را فرا گیرند.	
	۰.۷۷۶	۱۳. آشنایی هنرآموزان به منابع و مراجع علمی متنوع و ارتباط و تبادل نظر با شبکه‌ها و مجامع کارآفرینی.	

	۱۴. داشتن تجربه کارآفرینی موفق هنرآموزان	۰.۸۰۲	
۰.۹۱۱	۱۵. ایجاد علاقه و رغبت در هنرجویان جهت تحقیق و مطالعه توسط هنرآموزان.	۰.۸۰۰	مولفه روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)
	۱۶. برخورداری هنرجویان از ویژگی نیاز به موفقیت به عنوان پتانسیل کارآفرینی.	۰.۷۶۷	
	۱۷. برخورداری هنرجویان از ویژگی خلاقیت و نوآوری به عنوان پتانسیل کارآفرینی.	۰.۸۱۱	
	۱۸. برخورداری هنرجویان از ویژگی اعتماد به نفس بالا به عنوان پتانسیل کارآفرینی.	۰.۸۰۴	
	۱۹. برخورداری هنرجویان از ویژگی ریسک‌پذیری و تحمل شکست بالا به عنوان پتانسیل کارآفرینی.	۰.۸۴۰	
	۲۰. برخورداری هنرجویان از ویژگی خوداتکایی و کنترل درونی به عنوان پتانسیل کارآفرینی.	۰.۸۸۴	
	۲۱. برخورداری هنرجویان از ویژگی فرصت‌گرایی به عنوان پتانسیل کارآفرینی.	۰.۸۱۴	
	۲۲. برخورداری هنرجویان از ویژگی تحمل ابهام به عنوان پتانسیل کارآفرینی.	۰.۸۵۴	
	۲۳. برخورداری هنرجویان از ویژگی استقلال‌طلبی به عنوان پتانسیل کارآفرینی.	۰.۸۰۰	
۰.۹۲۳	۲۴. راه‌اندازی تعاونی‌ها، فروشگاه‌ها و کسب و کارهای کوچک در محل تحصیل توسط هنرجویان	۰.۸۰۵	مولفه مشاوره تحصیلی و شغلی
	۲۵. وجود مشاور تحصیلی و شغلی مجرب.	۰.۸۴۴	
	۲۶. برگزاری جلسات مشاوره تحصیلی و شغلی برای هنرجویان.	۰.۸۲۵	
	۲۷. برنامه‌ریزی مشاور جهت دعوت از کارآفرینان موفق برای سخنرانی در جلسات مشاوره شغلی.	۰.۸۳۹	
	۲۸. برنامه‌ریزی مشاور جهت شناسایی علاقه و استعداد کارآفرینی هنرجویان و برنامه‌ریزی برای هدایت آنان به سمت و سوی کارآفرینی.	۰.۸۳۷	
	۲۹. برنامه‌ریزی مشاور جهت برگزاری همایش‌های محلی در خصوص	۰.۸۰۷	

تدوین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران ۱۱۳ □

	کارآفرینی.		
۰.۹۴۷	۳۰. سبک رهبری تحولی در هنرستان توسط مدیر.	۰.۷۷۱	مولفه سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها
	۳۱. مشارکت هنرآموزان و هنرجویان در تصمیم‌گیری‌ها.	۰.۸۶۴	
	۳۲. تخصص، علاقه و درگیری مدیر در فرایند کارآفرینی.	۰.۷۹۳	
	۳۳. ترویج روحیه و فرهنگ کارآفرینی در هنرستان.	۰.۸۰۳	
	۳۴. تشکیل کمیته کارآفرینی در هنرستان.	۰.۸۴۹	
	۳۵. ترویج سبک رهبری معنوی در هنرستان.	۰.۸۴۲	
	۳۶. ترویج سبک رهبری خدمت‌گزار در هنرستان.	۰.۷۰۱	
۰.۹۳۳	۳۷. ارتباط هنرستان با صنعت و شناسایی صنایع متناسب با شرایط محیطی و دعوت از صاحبان این صنایع برای سخنرانی در جلسات هنرجویان و معرفی کسب و کار و کارآفرینی.	۰.۷۶۳	مولفه ارتباط با صنعت و تجارت
	۳۸. اشتراک مجالت و روزنامه‌های اقتصادی و راه‌اندازی نشریه کارآفرینی برای معرفی کسب و کار و کارآفرینی.	۰.۸۵۴	
	۳۹. جلب حمایت مادی و معنوی صاحبان صنایع و مجامع کارآفرینی برای هنرجویان کارآفرین.	۰.۷۷۱	
	۴۰. برگزاری برخی کالس‌های مهارتی رشته‌های فنی در محل‌های کسب و کار و کارآفرینی مرتبط.	۰.۸۸۴	
	۴۱. ایجاد انعطاف در زمان آموزش و یادگیری با استفاده از آموزش‌های فناورانه منعطف و غیر برخط.	۰.۷۸۲	
	۴۲. برنامه‌ریزی برای اختصاص زمان بیشتر به فعالیتهای عملی کسب و کار و کارآفرینی.	۰.۸۰۸	
	۰.۹۲۰	۴۳. انطباق محتوای درسی با پیشرفت علمی و تکنولوژی (به‌روز و کاربردی بودن).	
۴۴. متناسب بودن محتوای درسی با شغل و نیازهای بازار کار از جمله مدیریت و بازاریابی.		۰.۸۴۹	
۴۵. انعطاف‌پذیری محتوای درسی و مبتنی بر تحولات فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی.		۰.۸۲۲	
۴۶. محتوای درسی نیاز به موفقیت و کنترل درونی در هنرجو را تقویت کند.		۰.۸۷۱	

۱۱۴ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال سیزدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۱

	۴۷. وجود مباحث و موضوعات جدید مرتبط با خالقیت، کارآفرینی و کسب و کار در برنامه درسی.	۰.۸۴۹	
	۴۸. لحاظ نمودن رویکرد کارآفرینانه در دروس و منابع درسی.	۰.۸۶۸	
۰.۹۵۵	۴۹. هنرجویان شیوه‌های بازاریابی و فروش را فرا گیرند.	۰.۸۶۸	مولفه توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران
	۵۰. هنرجویان تدوین یک طرح کسب و کار را در رشته تحصیلی خود فرا گیرند.	۰.۸۵۱	
	۵۱. هنرآموزان مهارت‌ها و ویژگی‌های فردی کارآفرینانه دارا باشند.	۰.۸۲۹	
	۵۲. هنرجویان با مهارت‌های تحلیل محیط برای تشخیص فرصت‌های کارآفرینی آشنا شوند	۰.۸۴۸	
	۵۳. به هنرجویان خودکارآمدی در تصمیم‌گیری شغلی آموزش داده شود.	۰.۸۶۱	
	۵۴. برخورداری هنرجویان از ویژگی نگرش مثبت نسبت به یادگیری و کارآفرینی به عنوان پتانسیل کارآفرینی.	۰.۷۳۵	
۰.۸۶۷	۵۵. وجود فضای استاندارد کارگاهی در هنرستان برای ارائه آموزش‌ها به صورت عملی.	۰.۸۷۸	مولفه فضا و تجهیزات آموزشی
	۵۶. تجهیزات آموزشی کافی، به روز، مطابق با استانداردهای جهانی و متناسب با هر رشته فنی.	۰.۸۱۷	
	۵۷. بهره‌مندی از تکنولوژی اطلاعات.	۰.۸۴۴	
۰.۸۹۲	۵۸. شرکت دادن هنرجویان در مباحث درسی و استفاده از نظرات آن‌ها (بحث و گفتگو)	۰.۸۶۱	مولفه روش‌های آموزش کارآفرینی
	۵۹. نمایش فیلم و اسلاید و برگزاری کارگاه‌های آموزشی در هنرستان و در مراکز کارآفرینی.	۰.۸۸۷	
	۶۰. هدایت هنرجویان به یادگیری تعاملی و دو سویه با تمرکز بر جنبه‌های علمی و کاربردی موضوعات و مفاهیم	۰.۸۳۵	

همانطور که در جدول شماره (۲) نشان داده شده است، از بین ۹ مولفه هیچ یک از آن‌ها بارعاملی کمتر از ۰.۳ نداشتند؛ لذا از روند تحلیل عاملی حذف نمی‌گردند و در روند تحلیل باقی می‌مانند.

تدوین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران ۱۱۵ □

جدول ۳. ضریب مسیر حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی به تفکیک مولفه‌ها

معناداری	ضریب مسیر	مسیر	ردیف
معنادار	۰.۹۱۹	آموزش کارآفرینانه	۱
	۰.۹۵۵	روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)	۲
	۰.۹۶۱	مشاوره تحصیلی و شغلی	۳
	۰.۹۷۳	سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها	۴
	۰.۹۶۶	ارتباط با صنعت و تجارت	۵
	۰.۹۵۹	محتوای آموزش کارآفرینی	۶
	۰.۹۷۷	توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران	۷
	۰.۹۳۱	فضا و تجهیزات آموزشی	۸
	۰.۹۴۵	روش‌های آموزش کارآفرینی	۹

جدول ۴. ضریب مسیر خروجی حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی به تفکیک مولفه‌ها

ضریب مسیر	مسیر	ردیف
۰.۹۷۷	توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران <<< سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها	۱
۰.۹۷۳	سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها <<< ارتباط با صنعت و تجارت	۲
۰.۹۶۶	ارتباط با صنعت و تجارت <<< مشاوره تحصیلی و شغلی	۳
۰.۹۶۱	مشاوره تحصیلی و شغلی <<< محتوای آموزش کارآفرینی	۴
۰.۹۵۹	محتوای آموزش کارآفرینی <<< روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)	۵
۰.۹۵۵	روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان) <<< روش‌های آموزش کارآفرینی	۶
۰.۹۴۵	روش‌های آموزش کارآفرینی <<< فضا و تجهیزات آموزشی	۷
۰.۹۳۱	فضا و تجهیزات آموزشی <<< آموزش کارآفرینانه	۸
۰.۹۱۹	آموزش کارآفرینانه	۹

همانگونه که در مدل تحلیل عاملی اکتشافی ارائه شد، از مولفه‌هایی که معرف شاخص‌های تعیین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران بود، به دلیل آنکه هیچ

۱۱۶ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال سیزدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۱

یک از مولفه‌ها بار عاملی کمتر از ۰٫۳ نداشت، از روند تحلیل عاملی حذف نگردیدند و با توجه به اینکه کلیه گویه‌های باقیمانده بزرگتر از ۰٫۶ بود، مدل «خیلی مطلوب» است. در ادامه محقق با حذف مرحله‌ای مولفه‌های با بارهای عاملی ۰٫۸ و کمتر، به دنبال رتبه‌بندی مجدد شاخص‌ها با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی می‌باشد.

جدول ۵. بارعاملی حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی به تفکیک مولفه‌ها

معناداری	بارعاملی	مسیر	ردیف
معنادار	۰٫۹۱۱	روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)	۱
	۰٫۹۲۳	مشاوره تحصیلی و شغلی	۲
	۰٫۹۴۸	سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها	۳
	۰٫۹۳۵	ارتباط با صنعت و تجارت	۴
	۰٫۹۲۲	محتوای آموزش کارآفرینی	۵
	۰٫۹۵۶	توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران	۶

جدول ۶. ضریب مسیر حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی به تفکیک مولفه‌ها

معناداری	ضریب مسیر	مسیر	ردیف
معنادار	۰٫۹۵۵	روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)	۱
	۰٫۹۶۱	مشاوره تحصیلی و شغلی	۲
	۰٫۹۷۴	سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها	۳
	۰٫۹۶۷	ارتباط با صنعت و تجارت	۴
	۰٫۹۶۰	محتوای آموزش کارآفرینی	۵
	۰٫۹۷۸	توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران	۶

جدول ۷. ضریب مسیر خروجی حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی به تفکیک مولفه‌ها

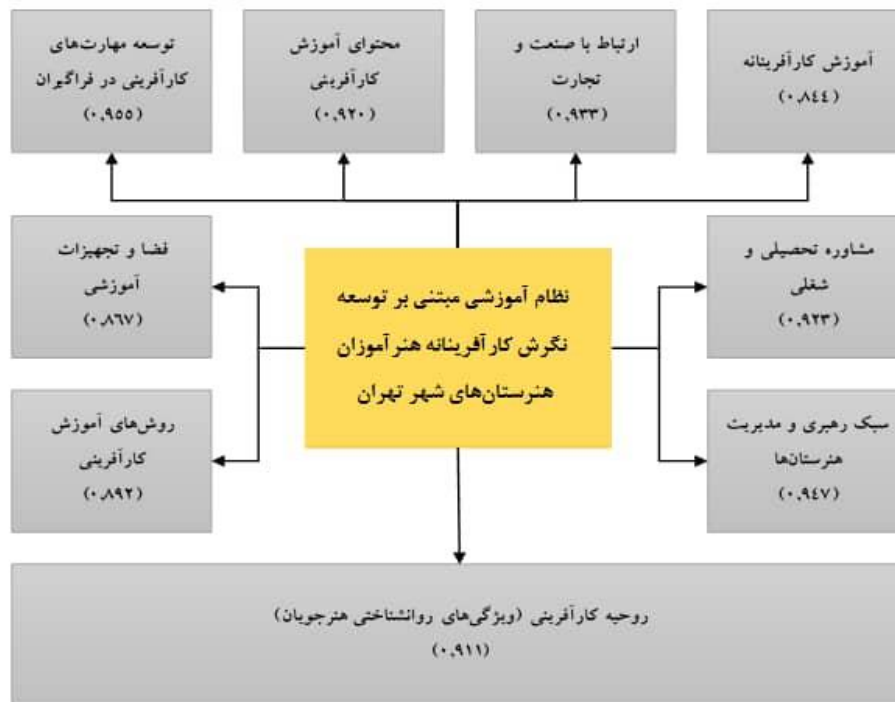
ضریب مسیر	مسیر	ردیف
۰٫۹۷۸	توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران <<< سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها	۱
۰٫۹۷۴	سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها <<< ارتباط با صنعت و تجارت	۲
۰٫۹۶۷	ارتباط با صنعت و تجارت <<< مشاوره تحصیلی و شغلی	۳
۰٫۹۶۱	مشاوره تحصیلی و شغلی <<< محتوای آموزش کارآفرینی	۴
۰٫۹۶۰	محتوای آموزش کارآفرینی <<< روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)	۵
۰٫۹۵۵	روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)	۶

تدوین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران ۱۱۷ □

جدول ۸. اولویت بندی مولفه‌ها بر اساس تحلیل عاملی تأییدی مرحله دوم

ردیف	اولویت بندی	مسیر	بارعاملی
۱	اولویت اول	توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران	۰.۹۵۶
۲	اولویت دوم	سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها	۰.۹۴۸
۳	اولویت سوم	ارتباط با صنعت و تجارت	۰.۹۳۵
۴	اولویت چهارم	مشاوره تحصیلی و شغلی	۰.۹۲۳
۵	اولویت پنجم	محتوای آموزش کارآفرینی	۰.۹۲۲
۶	اولویت ششم	روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)	۰.۹۱۱

در نهایت با توجه به مدل تحلیل عاملی شاخص‌های نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران ، «الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران»، به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

شکل ۳. مدل شماتیک الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران

۱۱۸ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال سیزدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۱

از جمع‌بندی در خصوص عوامل، ابعاد و مولفه‌های الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران، ۶ عامل، با اولویت بالا مطرح گردید. این عوامل عبارتند از:

۱. اولویت اول: توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران
۲. اولویت دوم: سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها
۳. اولویت سوم: ارتباط با صنعت و تجارت
۴. اولویت چهارم: مشاوره تحصیلی و شغلی
۵. اولویت پنجم: محتوای آموزش کارآفرینی
۶. اولویت ششم: روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)

جدول شاخص‌های برازش الگو

شاخص	دامنه قابل قبول	آموزش کارآفرینانه	روحیه (ویژگی‌های هنرجویان)	کارآفرینی روانشناختی	مشاوره تحصیلی و شغلی	سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها
خی دو (X^2)	-	۸.۷	۱۰.۳۹۷	۳.۳۴۴	۳.۳۴۴	۴.۰۱۷
درجه آزادی	-	۲۹	۳۷	۱۹	۱۹	۱۳
X^2/df	$3 \leq$	۰/۳۰۰	۰/۲۸۱	۰/۱۷۶	۰/۱۷۶	۰/۳۰۹
RMSEA	$0.08 \leq$	۰/۰۳۸	۰/۰۹۷	۰/۰۱۳	۰/۰۱۳	۰/۰۷۳
RMR	$0.08 \leq$	۰/۰۱۹	۰/۰۴۳	۰/۰۱۹	۰/۰۱۹	۰/۰۳۵
NFI	نزدیک به ۱	۰/۹۳	۰/۹۰	۰/۹۱	۰/۹۱	۰/۹۵
CFI	نزدیک به ۱	۰/۹۶	۰/۹۳	۰/۹۳	۰/۹۳	۰/۹۷
GFI	نزدیک به ۱	۰/۹۷	۰/۹۱	۰/۹۵	۰/۹۵	۰/۹۹
AGFI	نزدیک به ۱	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۸

تدوین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران ۱۱۹ □

ادامه جدول (۳۸-۴) شاخص‌های برازش الگو

شاخص	دامنه قابل قبول	ارتباط با صنعت و تجارت	محتوای آموزش کارآفرینی	توسعه مهارت‌های کارآفرینی فراگیران	فضا و تجهیزات آموزشی	روش‌های آموزش کارآفرینی
خی دو (X^2)	-	۲.۳۶۸	۲.۵۴۸	۸.۹۴۳	۲.۹۱۹	۰.۵۶۱
درجه آزادی	-	۳۷	۲۸	۳۳	۲۱	۱۷
X^2/df	$3 \leq$	۰/۰۶۴	۰/۰۹۱	۰/۲۷۱	۰/۱۳۹	۰/۰۳۳
RMSEA	$0.08 \leq$	۰.۰۲۲	۰.۰۲۸	۰.۰۸۷	۰.۰۰۳	۰.۰۶۳
RMR	$0.08 \leq$	۰.۰۲۷	۰.۰۰۹	۰.۰۳۳	۰.۰۰۹	۰.۰۲۵
NFI	نزدیک به ۱	۰/۹۹	۰/۹۷	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۹
CFI	نزدیک به ۱	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۹۸
GFI	نزدیک به ۱	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۹۳	۰/۹۸	۰/۹۶
AGFI	نزدیک به ۱	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۷

همانگونه که ملاحظه شد RMSEA، RMR، NFI، CFI و در نهایت AGFI محاسبه شده برای کلالگو، نشان از برازش الگو دارد. در پایان لازم به توضیح است که مقدار^۱ RMSEA و RMR^۲ کمتر از ۰/۸، GFI^۳ و AGFI^۴ بالای ۹۰٪ و نزدیک به یک، همگی نشان‌دهنده اعتبار الگو هستند. همه این شاخص‌ها از مقادیر مطلوبی برخوردارند.

در الگوی حاضر مؤلفه‌های الگوی نظام آموزشی مبتنی توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران (آموزش کارآفرینانه، روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)، مشاوره تحصیلی و شغلی، سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها، ارتباط با صنعت و تجارت، محتوای آموزش کارآفرینی، توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران، فضا و تجهیزات آموزشی، و در نهایت روش‌های آموزش کارآفرینی) به عنوان متغیرهای مشاهده شده ۱ و متغیر نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه به عنوان متغیر مکنون ۲ در نظر گرفته شده است. شاخص‌های برازش الگو در تحلیل عاملی، برازش الگو را تأیید می‌نمایند.

۵- نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی مناسب برای نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه دانش‌آموزان هنرستان‌های شهر تهران مورد بررسی قرار گرفته است. در این پژوهش به منظور شناخت بهتر

^۱ Root Mean Square Error of Approximation

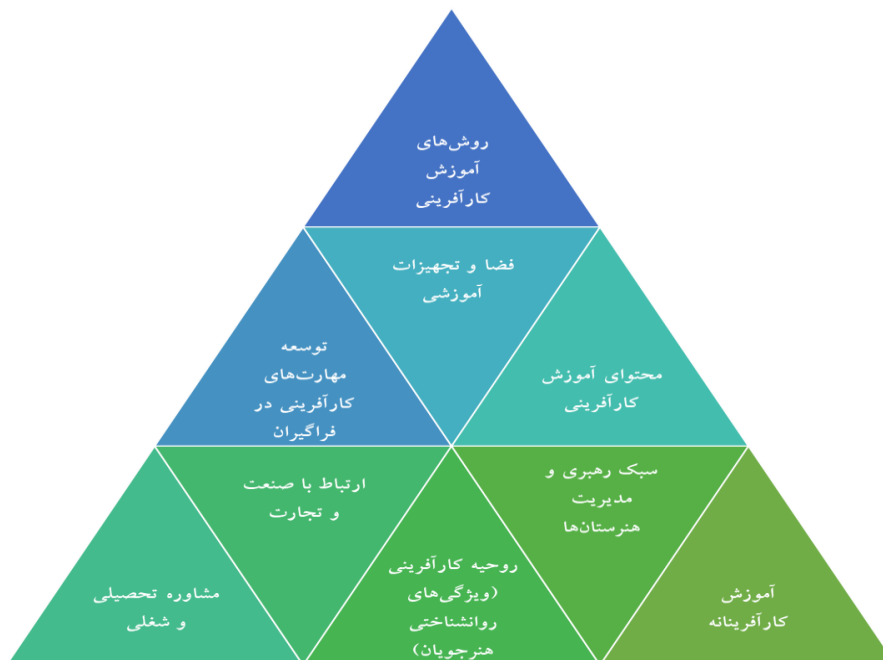
^۲ Root Mean Square Residual

^۳ Goodness of Fit Index

^۴ Adjusted Goodness of Fit Index

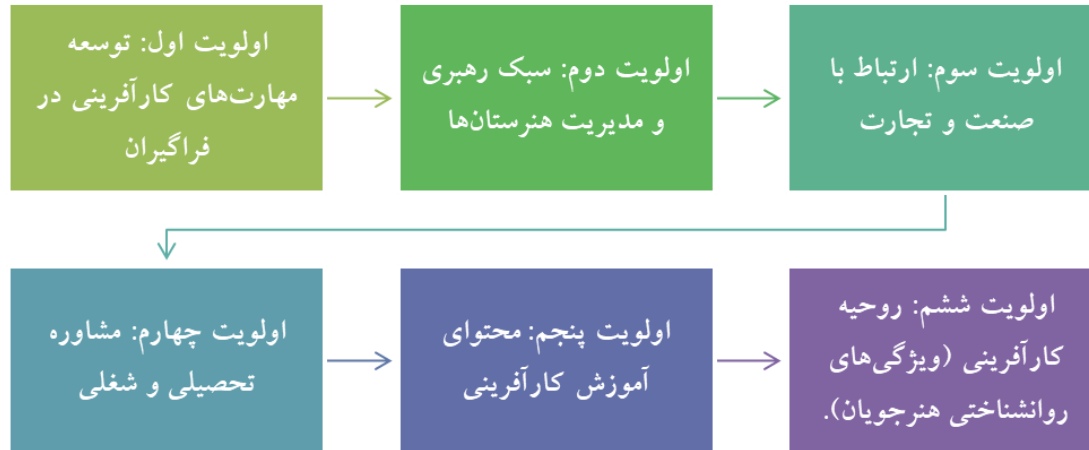
۱۲۰ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال سیزدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۱

موضوع در زمینه نظام آموزشی جهت توسعه نگرش کارآفرینانه دانش‌آموزان هنرستان‌های شهر تهران و همچنین شناسایی ابعاد و مولفه‌های آن، از طریق تکنیک داده بنیاد با نظرسنجی از خبرگان دانشگاهی و صاحب‌نظران، متخصصین و افراد آگاه در زمینه نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه پرداخت. بر اساس نظر صاحب‌نظران و خبرگان مولفه‌های: آموزش کارآفرینانه، روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان)، مشاوره تحصیلی و شغلی، سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها، ارتباط با صنعت و تجارت، محتوای آموزش کارآفرینی، توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران، فضا و تجهیزات آموزشی، و در نهایت روش‌های آموزش کارآفرینی؛ به عنوان مولفه‌ها و شاخص‌های نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران، جهت ارزیابی در بخش کمی، مورد تأیید قرار گرفت. جهت بررسی و تعیین مدلی مناسب برای تعیین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه دانش‌آموزان هنرستان‌های شهر تهران از روش تحلیل عاملی استفاده شد. از بین ۹ مولفه هیچ یک از آن‌ها بار عاملی کمتر از ۰.۳ نداشتند لذا از روند تحلیل عاملی حذف نگردیدند و در روند تحلیل باقی ماندند. در نهایت با توجه به الگوی تحلیل عاملی شاخص‌های نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران «الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه دانش‌آموزان هنرستان‌های شهر تهران»، به شرح ذیل ارائه گردید:

شکل ۴. مدل شماتیک الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران

تدوین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران ۱۳۱ □
 از جمع‌بندی در خصوص عوامل، ابعاد و مولفه‌های الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران، ۶ عامل، با اولویت بالا مطرح گردید. این عوامل عبارتند از: اولویت اول: توسعه مهارت‌های کارآفرینی در فراگیران، اولویت دوم: سبک رهبری و مدیریت هنرستان‌ها، اولویت سوم: ارتباط با صنعت و تجارت، اولویت چهارم: مشاوره تحصیلی و شغلی، اولویت پنجم: محتوای آموزش کارآفرینی، اولویت ششم: روحیه کارآفرینی (ویژگی‌های روانشناختی هنرجویان).

شکل ۶. اولویت‌بندی مولفه‌ها

نتایج مطالعات محقق با پژوهش‌های: سایتیس و سایتی (۲۰۱۸)، فنگ و ریچارد (۲۰۱۸)، دومیتروویچ و همکاران (۲۰۱۷)، رستون (۲۰۱۵)، حسن حسن زاده، ناصر میرسپاسی، ابوالحسن فقیهی، رضا نجف بیگی، (دو مقاله در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹)، پورسعید، سید مسعود (۱۳۹۶)، عبدالعلی کشته گر، علیرضا تشکریان جهرمی، میثم شهبازی، (۱۳۹۵)، محمدعلی حقیقی، ساره ابراهیمی، حمیدرضا قاسمی بنابری، (۱۳۹۳)، سیدذبیح‌اله هاشمی (۱۳۹۱)؛ همراستا می‌باشد. برای حصول اطمینان از توسعه مهارت‌های کارآفرینی در دانش‌آموختگان لازم است مهارت‌های مؤثر بر کارآفرینی شناسایی شوند. با توجه به اینکه زیرساخت‌ها و سرمایه به عنوان شرایط علی توسعه مهارت کارآفرینی دانش‌آموزان، پیشنهاد می‌شود که آموزش و پرورش در برنامه‌های آموزشی خود تجدید ساختار نمایند و ارائه درس کارآفرینی برای همه دانش‌آموزان در سطوح تحصیلی، متناسب کردن سرفصل دروس با مقوله کارآفرینی شامل تدوین کتاب آموزشی در زمینه کارآفرین، تناسب محتوای سرفصل دروس مد نظر قرار دهند. همچنین پیشنهاد می‌شود مدارس بر بعد عملی آموزش تأکید داشته باشند. برای این کار انجام اقداماتی همچون برگزاری کلاس‌های عملی کارآفرینی، برگزاری کلاس‌های آموزش کارآفرینی به صورت کارگاهی، آموزش دانش کارآفرینی و مهارت‌های کارآفرینی، آموزش کارآفرینی در محیط‌های خارج از مدرسه، برگزاری کلاس‌های کارآفرینی در شرکت‌ها و صنایع کارآفرین، برگزاری کلاس‌های کارآفرینی در قالب گردش‌های علمی توصیه می‌شود.

منابع

- ۱- محمدپور، احمد، تورانی، حیدر، عبدالهی، حیدر، (۱۴۰۰)، اعتبارسنجی ارائه الگوی مفهومی تربیت دانشجو معلم کارآفرین در دانشگاه فرهنگیان، مطالعات مدیریت و رهبری در سازمان های آموزشی، دوره ۱، شماره ۱، صفحه ۵۷ تا ۷۲.
- ۲- آریانا، آزاده، دانش فرد، کرم ا.، (۱۳۹۹)، تبیین شاخص های توانمندسازی دانشگاه فنی و حرفه ای مبتنی بر ویژگی های دانشگاه کارآفرین (مورد مطالعه: دانشگاه فنی و حرفه ای بندرعباس)، فصلنامه کارآفرین، دوره ۱۷، شماره ۳، صفحه ۴۱-۵۹.
- ۳- اسکندری، فرزاد، حسینی، سید محمود، کلانتری، خلیل، (۱۳۹۴)، عوامل موثر بر عملکرد کارآفرینانه آموزش عالی کشاورزی و منابع طبیعی ایران، اقتصاد کشاورزی و توسعه، دوره ۱۴، شماره ۵۳، از صفحه ۱۰۷ تا صفحه ۱۳۲.
- ۴- رشیدی، مهدی. (۱۳۹۷). بررسی نقش گرایش کارآفرینانه در عملکرد سازمانی مدیریت شعب بانک ملت شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده کارآفرینی.
- ۵- نیکومرام، هاشم و حیدرزاده، کامبیز (۱۳۹۳): ارزیابی نقش گرایش کارآفرینانه، ساختار سازمانی و بازارگرایی در عملکرد کسب و کار شرکتهای تولیدی (شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق)، مجله مدیریت بازاریابی، سال اول، پیش شماره ۱، پاییز و زمستان، صص ۵۰-۵۵.
- ۶- Alghra, W. & cheava, A., (۲۰۱۸), "A conceptual approach of entrepreneurial orientation within small business context", Journal of enterprising culture, vol. ۱۳, no. ۱, pp. ۲۱-۴۵.
- ۷- Antoncic, B., & Hisrich, R. D. (۲۰۰۴). Corporate entrepreneurship contingencies and organizational wealth creation. Journal of Management Development, ۲۳(۶), ۵۱۸-۵۵۰.
- ۸- Asikhia, O. (۲۰۱۰). Customer orientation and firm performance among Nigerian small and medium scale businesses. International Journal of Marketing Studies. ۲(۱), ۱۹۷-۲۱۴.
- ۹- Brown, T.J., Mowen, J.C., Donovan, D.T., & Licata, J.W. (۲۰۰۲). The customer orientation of service workers: personality trait influences on self and supervisor performance ratings. Journal of Marketing Research, ۳۹ (۱): ۱۱۰-۱۹.
- ۱۰- Covin, J. G., & Slevin, D. P. (۱۹۸۹). Strategic management of small firms in hostile and benign environments. Strategic Management Journal, ۱۰(۱), ۷۵-۸۷.
- ۱۱- Covin, J. G., & Slevin, D. P. (۱۹۹۱). A conceptual model of entrepreneurship as firm behavior. Entrepreneurship Theory and Practice, ۱۶, ۷-۲۴.
- ۱۲- Donovan, D.T., Brown, T.J., & Mowen, J.C. (۲۰۰۴). Internal benefits of service worker-customer orientation: job satisfaction, commitment, and organizational citizenship behaviors. Journal of Marketing, ۶۸, January.
- ۱۳- Dunlap, B. J., Dotson, M. J., & Chambers, T. M. (۱۹۹۸). Perceptions of real-estate brokers and buyers: A sales-orientation, customer-orientation approach. Journal of Business Research, ۱۷, ۱۷۵-۱۸۷.

تدوین الگوی نظام آموزشی مبتنی بر توسعه نگرش کارآفرینانه هنرآموزان هنرستان‌های شهر تهران ۱۳۳ □

- ۱۴- Fox, J. M. (۲۰۰۵). Organizational entrepreneurship and the organizational performance linkage in university extension. Doctoral Dissertation, The Ohio State University.
- ۱۵- Frank, H., Kessler, A., & Fink, M. (۲۰۱۰). Entrepreneurial orientation and business performance - a replication study. *Entrepreneurial orientation*, ۶۲, ۱۷۵-۱۹۸.
- ۱۶- Goodale, J. C., Kuratko, D. F., Hornsby, J. S., & Covin, J. G. (۲۰۱۰). Operations management and corporate entrepreneurship: The moderating effect of operations control on the antecedents of corporate entrepreneurial activity in relation to innovation performance. *Journal of Operations Manage.* In press, doi:۱۰.۱۰۱۶/j.jom.۲۰۱۰.۰۷.۰۰۵.
- ۱۷- Hart, S. (۱۹۹۲). An integrative framework for strategy-making processes. *Academy of Management Review*, ۱۷, ۳۲۷-۳۵۱.
- ۱۸- Miller, D., & Friesen, P. H. (۱۹۸۲). Innovation in conservative and entrepreneurial firms: Two models of strategic momentum. *Strategic Management Journal*, ۳, ۱-۲۵.
- ۱۹- Miller, K. D. (۱۹۹۳). Industry and country effects on executive' perceptions of environmental uncertainties. *Journal of International Business Studies*, ۲۴, ۶۹۳-۷۱۴.
- ۲۰- Moreno, A., & Casillas, J. (۲۰۰۸, May). Entrepreneurial orientation and growth of SMEs: A causal model. *Entrepreneurship: Theory & Practice*, ۳۲, ۵۰۷-۵۲۸.
- ۲۱- Morgan, R. E., & Strong, C. A. (۲۰۰۳). Business performance and dimensions of strategic orientation. *Journal of Business Research*, ۵۶(۳), ۱۶۳-۱۷۶.
- ۲۲- Naman, J. L., & Slevin, D. P. (۱۹۹۳). Entrepreneurship and the concept of fit: A model and empirical tests. *Strategic Management Journal*, ۱۴(۲), ۱۳۷-۱۵۳.
- ۲۳- Narver, J. C., & Slater, S. F. (۱۹۹۰). The Effect of a Market Orientation on Business Profitability. *Journal of Marketing*, ۵۴ (October), ۲۰-۳۵.
- ۲۴- Prencipe, A., Corsi, C., Rodríguez-Gulías, M., Fernández-López, D., Influence of the regional entrepreneurial ecosystem and its knowledge spillovers in developing successful university spinoffs, *Socio-Economic Planning Sciences* Available online ۲۶ February ۲۰۲۰, ۱۰۰۸۱۴
- ۲۵- Runyan, R., Droge, C., & Swinney, J. (۲۰۰۸). Entrepreneurial orientation versus small business orientation: what are their relationships to firm performance? *Journal of Small Business Management*, ۴۶(۴), ۵۶۷-۵۸۸.
- ۲۶- Sesen, Harun, Mehmet Ali Ekemen, (۲۰۲۰), Data on personal and contextual factors of university students on their entrepreneurial intentions in some Turkish universities, *Data in Brief* Volume ۲۸ February ۲۰۲۰ Article ۱۰۵۰۸۶
- ۲۷- Zabal, M., A., & Goodwin, D., R. (۲۰۱۱). Market orientation in a developing nation: antecedents, consequences and the moderating effect of environmental factors. *Marketing Bulletin*, ۲۲, Article ۱. Retrieved from <http://marketing-bulletin.massey.ac.nz>.
- ۲۸- Zhang, J. (۲۰۱۰). Employee orientation and performance: an exploration of the mediating role of customer orientation. *Journal of Business Ethics*, ۹

۱۲۴ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال سیزدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۱